

**SPRAWOZDANIE Z XI BIESZCZADZKIEGO
SEMINARIUM NAUKOWEGO
WARTOŚCI W PEDAGOGICE.
URZECZYWISTNIANIE I ODRZUCANIE WARTOŚCI
UNIwersYTET RZESZOWSKI
RZESZÓW 26–27.05.2015 ROK**

Dr Dorota Łażewska

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide De Gasperi w Józefowie
tales.ratio@wp.pl

W dniach 26 i 27 maja 2015 roku w Rzeszowie, w Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej Uniwersytetu Rzeszowskiego, odbyło się XI Bieszczadzkie Seminarium Naukowe pod tytułem *Wartości w pedagogice. Urzeczywistnianie i odrzucanie wartości*. Pomysłodawcą i gospodarzem Bieszczadzskich Seminarium Naukowych jest prof. zw. dr hab. Waldemar Furmanek – kierownik Katedry Pedagogiki Pracy i Andragogiki Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seminaria, odbywające się corocznie się od 2005 roku, posiadają wiodący temat, jakim są *Wartości w pedagogice*. Ta ogólna idea znajduje zaś egzemplifikację w wybranym na dany rok podtemacie Seminarium. Problematykę poprzednich edycji prezentuje poniższy wykaz:

I Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Myczkowce 30–31.05.2005), *Wartości w pedagogice*;

II Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Bystre 30–31.05.2006), *Z badań nad wartościami w pedagogice*;

III Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Iwonicz–Zdrój 29–30.05.2007), *Praca człowieka jako kategoria współczesnej pedagogiki*;

IV Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Sanok 27–28.05.2008), *Wartości w pedagogice. Czas jako wartość we współczesnej pedagogice*;

V Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Sanok 26–27.05.2009), *Wartości w pedagogice. Miłość jako wartość we współczesnej pedagogice*;

VI Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Sanok 18–19.05.2010), *Wartości w pedagogice. Ojczyzna jako kategoria współczesnej pedagogiki*;

VII Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Sanok 12–13.10.2011), *Wartości w pedagogice. Teoria i praktyka wartości w pedagogice*;

VIII Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Łańcut 5–6.06.2012), *Wartości w pedagogice. Kryzys wartości kategorią problematyki badań w pedagogice współczesnej*;

IX Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Polańczyk 28–29.05.2013), *Wartości w pedagogice. Wolność, odpowiedzialność, godność we współczesnej pedagogice*;

X Bieszczadzkie Seminarium Naukowe (Rzeszów 27–28.05.2014), *Wartości w pedagogice. Aksjologia pedagogiczna. Napięcia i współistnienie różnych wartości*.

Patronat nad XI edycją Seminarium – *Urzeczywistnianie i odrzucanie wartości* – objął Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, Rektor Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Dziekan Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego.

W XI Bieszczadzkim Seminarium Naukowym udział wzięli przedstawiciele takich uczelni, jak: Uniwersytet Adama Mickiewicza z Poznania, Uniwersytet Śląski z Katowic, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina, Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN z Krakowa, Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Uniwersytet Rzeszowski, Wyższa Szkoła Biznesu z Dąbrowy Górniczej, Wszechnica Świętokrzyska, Społeczna Akademia Nauk z Łodzi, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi z Józefowa k.Otwocka, Uczelnia Warszawska im. Marii Curie-Skłodowskiej, Koszalińska Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych z Koszalina, Politechnika Koszalińska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka z Sanoka, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna z Bielska-Białej oraz Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego z Ostrowca Świętokrzyskiego.

Otwarcia XI Bieszczadzkiego Seminarium Naukowego dokonał JM Rektor Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. zw. dr hab. Aleksander Bobko, który podkreślił, iż w problematyce wartości zawierają się dwa podstawowe nurty filozoficzne: arystotelesowski – zainteresowany tym, co jest (świat realny) oraz platoński – badający to, czego nie widać (świat idei). Tym niewidzialnym i zarazem realnym aspektem są wartości, które (z pozoru niewidoczne) stają się powodem różnorodnych przemian życia społecznego. Uczestników Seminarium przywitał również Dziekan Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego dr hab. prof. UR Ryszard Pęczkowski, życząc uczestnikom miłego pobytu w Rzeszowie oraz udanej uczyty intelektualnej w trakcie seminaryjnych obrad naukowych.

W tematykę tegorocznego Seminarium wprowadził zebranych gości prof. zw. dr hab. Waldemar Furmanek, wskazując na problemy związane z procesami urzeczywistniania wartości. Punktem wyjścia swojej refleksji Profesor uczynił boecjańską tezę, iż człowiek jest osobą czyli indywidualną substancją natury rozumnej. Wartości zaś, które istnieją obiektywnie, kształcą i doskonalą życie osobowe. Osoba zatem nieustannie rozwija swoje człowieczeństwo, budując przestrzeń aksjologiczną poprzez urzeczywistnianie lub odrzucanie wartości. Człowiek więc najpierw „wartościuje wartości”. W tym procesie zaś niezwykle istotną rolę spełniają różnorodne przemiany kulturowe i obyczajowe. Wpływ na urzeczywistnianie wartości ma też rodzina, społeczeństwo, naród, szkoła i środowisko rówieśnicze. Decyzje, dotyczące wyboru lub rezygnacji wartości, są dokonywane nie bez udziału ludzkiej rozumności i dobrej woli. Należy również pamiętać, iż proces urzeczywistniania wartości jest zagrożony przez takie negatywne zjawiska, jak: relatywizm moralny, banalizacja wartości i analfabetyzm aksjologiczny.

Po wystąpieniu prof. zw. dr hab. Waldemara Furmanka obrady seminaryjne przebiegały w kilku, następujących po sobie, sesjach plenarnych, poświęconych problematyce wartości analizowanej z różnorodnych perspektyw. I tak obrady plenarne dotyczyły urzeczywistniania wartości w rodzinie i w szkole oraz uwarunkowań procesów uzewnętrzniania wartości. Jedną z sesji poświęcono analizie konkretnych wartości ,takich jak: radość, szacunek, nieufność, samotność, prawda i cnoty moralne oraz towarzyszącym ich realizacji emocjom aksjologicznym.

Prof. zw. dr hab. Krystyna Chałas z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (*Społeczno-kulturowe uwarunkowania wyboru i afirmacji wartości środowiskowych przez młodzież z gimnazjów wiejskich*) po omówieniu istoty i roli wartości w życiu człowieka przedstawiła wyniki badań, których celem była odpowiedź na pytanie: czy wartości wiejskie, w opinii uczniów gimnazjów wiejskich, zasługują na miano wartości wychowawczych oraz jakie czynniki powodują, iż wartości te są wybierane przez badaną młodzież. Analiza 113. prac konkursowych „Świat wiejskich wartości źródłem mojego wzrastania” pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków: badane osoby są przywiązane do środowiska wiejskiego oraz wiążą z nim plany życiowe. Cenią wartości wiejskie i są gotowi do przekazywania ich następnym pokoleniom. Za szczególnie wartościowe uważają zaś: piękno przyrody, specyfikę kulturową rodziny wiejskiej oraz tradycję społeczności wiejskiej, której elementem jest wiara w Boga, pobożność, pracowitość, odpowiedzialność, troska o członków rodziny, celebrowanie

święt rodzinnych i kościelnych. W trakcie wykładu przytoczono również wzruszające świadectwa młodych ludzi, wyrażających swe głębokie przywiązanie do swej małej ojczyzny.

Dr hab. Jolanta Wilsz z Uczelni Warszawskiej im. M. Curie-Skłodowskiej (*Ewaluacja systemu wartości w społeczeństwie demokratycznym wobec globalnych wyzwań współczesnego świata*) zaprezentowała cybernetyczny sposób myślenia, wykorzystywany do analizy zjawisk pedagogicznych. Teoretycznym zapleczem wykładu były zaś poglądy polskiej szkoły cybernetycznej, której założenia opracował naukowiec Marian Mazur, wprowadzając pojęcie „teorii systemów autonomicznych.”

Książd dr hab. prof. UP Norbert Pięka z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN z Krakowa (*Wartość pracy w życiu seniora*) przybliżył uczestnikom seminarium znaczenie aktywności zawodowej osób starszych. Praca sprzyja bowiem trwaniu jakości życia nie tylko w wymiarze materialnym, lecz przede wszystkim duchowym i psychicznym.

Prof. zw. dr hab. Kazimierz Ożóg z Uniwersytetu Rzeszowskiego (*Kilka uwag językowo-kulturowych o radości chrześcijańskiej*) dokonał analizy zjawiska radości, które jest wartością odczuciową, a zarazem elementem słownictwa języka polskiego. Radość jest też odpowiedzią na inne wartości. Jednak zbyt często radość jest rozumiana jako uczucie, a nie postawa. Punkt ciężkości wykładu był jednak skierowany na radość chrześcijańską, którą można uznać za odrębny typ radości. Radość chrześcijan jest radością nieprzemijającą, wynikającą z wiary w stwórczą i zbawczą moc Boga, który jest Miłością, Miłosierdziem i najwyższym Dobrem. Wezwanie do radości jest integralnym elementem modlitw, kazań i tekstów papieskich. Przyczyną radości jest zbawcze dzieło Chrystusa, wyzwalające radość nawet pomimo cierpienia. Tak więc „logika” radości chrześcijańskiej różni się od „logiki” radości naturalnej, jest swoistym fenomenem wyrażanym w znakach językowych. Z tego powodu może być przedmiotem analizy nie tylko filozofów i teologów, lecz również językoznawców.

Dr hab. Teresa Zubrzycka-Maciąg z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina (*Szacunek – wartość zaniechana w pedagogice*) nakreśliła realia współczesnej szkoły, w której szacunek jest wartością zapomnianą. Brak szacunku jest widoczny w relacjach pomiędzy nauczycielami a uczniami, nauczycielami a rodzicami oraz w grupie samych nauczycieli. Zasadniczą częścią wykładu stała się prezentacja wyników badań własnych, których celem było poznanie nastawienia uczniów oraz studentów pedagogiki wobec wartości szacunku: jak definiują pojęcie szacunku, na ile kierują się tą wartością, czy urzeczywistnianie szacunku w kształceniu

i wychowaniu jest możliwe? Badania wykazały, iż szacunek jest wartością cenioną przez uczniów i studentów. Jednak wartość ta nie jest na trwałe wpisana w system wartości uczniów i potencjalnych pedagogów.

Dr Joanna Wrótniak z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina (*Samotność jako wartość?*) w centrum swojej refleksji umieściła wartość samotności, które jako zjawisko powszechne i ponadczasowe można uznać za kluczową kategorię ludzkiej egzystencji. Samotność jest zjawiskiem ambiwalentnym, może mieć wymiar negatywny i pozytywny. Zjawisko samotności było tematem rozważań Sokratesa, Seneki, Petrarcki, Kartezjusza, Shopenhauera, Junga i Jaspersa. Myśliciele ci, wśród korzyści płynących z życia samotnego, wymieniali: rozwój mądrości i doskonalenie myślenia, uspokojenie, wyciszenie, autorefleksję, poczucie własnej wartości, niezależność, lepsze poznanie samego siebie, osiąganie dojrzałości. Poglądy przywołanych myślicieli zostały zestawione z opinią studentów pedagogiki na temat znaczenia samotności w życiu człowieka. Badani studenci umieszczali samotność raczej na końcu hierarchii wartości, traktując ją jako wartość negatywną do której się nie dąży, chociaż niekiedy jest wskazana jako chwila odpoczynku od rzeczywistości.

Dr Dorota Łażewska z Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi z Józefowa (*Derridiańska dekonstrukcja jako strategia odrzucania wartości prawdy w pedagogice*) zwróciła uwagę na wartość prawdy, która w czasach współczesnych została przewartościowana pod wpływem przyjmowanych powszechnie wartości utylitarnych. Preferowaną wartością szkoły XXI wieku jest zatem „rezygnacja z prawdy”. Naczelną zasadą jest teza, że epoka pewników już przeminęła. Odrzucanie wartości prawdy dokonuje się zaś za pomocą dekonstrukcyjnego sposobu myślenia. Ta derridiańska strategia myślowa jest obecna w progresywnej koncepcji wychowania do wartości. Jej założeniem jest teza, iż współczesny nauczyciel nie powinien wskazywać uczniom tego co jest dobre, a co złe, lecz pozostawiać ich w sytuacji niepewności, bez jednoznacznej oceny określonych zjawisk. Destabilizacja zaś jest celem derridiańskiej dekonstrukcji.

Dr Lucyna Smółka z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN z Krakowa (*W poszukiwaniu teoretycznych podstaw kształtowania cnoty*) zaprezentowała teorię cnot w ujęciu Arystotelesa, św. Tomasza z Akwinu i Jacka Woronieckiego. Cnoty bowiem są trwałą dyspozycją do czynienia dobra. Bez tej sprawności moralnej identyfikowanie się z wartościami będzie tylko niezrealizowanym postulatem, a tymczasem chodzi o to, aby człowiek uosabiał wartości etyczne, a nie jedynie o nich mówił. Kształcenie

cnót moralnych mogłoby stanowić współczesny standard praktyki wychowawczej, gdyż pomimo wielu wysiłków pedagogicznych często trud ten jest nieskuteczny.

Dr hab. prof. WŚ Zdzisław Ratajek ze Wszechnicy Świętokrzyskiej z Kielc (*Dylematy etyczne związane z odpowiedzialnością nauczycieli za skutki pełnionych powinności*) zaznaczył, iż konieczność rozwiązywania dylematów etycznych jest integralnym elementem pracy nauczyciela, który jest nieustannie rozliczany za realizację swych pedagogicznych powinności. Niezbywalnym warunkiem pracy nauczyciela jest zaś urzeczywistnianie wartości etycznych. Sposoby wartościowania efektów nauczania i kształcenia nie informują jednak o wartości szkoły i rzeczywistej pracy nauczycieli w obszarze realizacji wartości. W obliczu tej sytuacji zostały postawione palące pytania: czy jest jeszcze coś ważniejszego dla nauczycieli niż czynności administracyjne i biurokratyczne? Czy testy i ewaluacje są w stanie sprawdzić najważniejsze efekty pracy pedagogicznej czyli przyswojenie przez uczniów wartości aksjologicznych? Należy bowiem przyjąć, iż to właśnie rozwój aksjologiczno-etyczny powinien być najważniejszym „wskaźnikiem” sukcesu i miejsca szkoły w rankingu.

Dr hab. prof. UŚ Ewa Wysocka z Uniwersytetu Śląskiego z Katowic (*Młodzież a wartości – źródła rozchwiania aksjonormatywnego młodego pokolenia w świecie „bez wartości”*) opisała sytuację współczesnego młodego pokolenia, wzrastającego w próżni aksjologicznej. W dzisiejszym świecie dysponujemy niespotykanym dotąd wachlarzem możliwości. Jednak młodzież jest pozbawiona drogowskazów, pomagających podejmować słusze wybory aksjologiczne. Młody człowiek ma zatem trudność z określeniem własnej tożsamości i zaprojektowaniem trajektorii osobistego rozwoju. W związku z tym można mówić o pokoleniu straconym, zagrożonym społeczną degradacją.

Prof. zw. dr hab. Andrzej Felchner oraz dr hab. Joanna Majchrzyk-Mikuła z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego – Filia w Piotrkowie Trybunalskim (*Świat wartości piotrkowskich studentów. Konstatacje pedagogiczne*) zaprezentowali wyniki badań naukowych zakresu wartości uznawanych przez studentów pedagogiki piotrkowskiej Alma Mater, czyli przyszłych nauczycieli i pracowników oświaty. Przypuszcza się bowiem, że ta grupa osób powinna być szczególnie wyczulona na problematykę wartości. Na podstawie uzyskanego materiału badawczego można stwierdzić, iż cele, które stawia młodzież nie są dalekosiężne, lecz doraźne i zachowawcze. Wyraźnie brakuje refleksji nad zjawiskami społecznymi. Preferowane są raczej wartości materialne. Szansą na powstrzymanie tego

zjawiska może być kształcenie pedagogów w zakresie aksjologii pedagogicznej oraz umożliwianie młodzieży doświadczania prawdy, dobra i piękna.

Dr Marta Buk-Cegiełka z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (*Zainteresowania młodzieży akademickiej jako wskaźnik wyboru i odrzucenia wartości*) przedstawiła wyniki badań naukowych, których celem było ukazanie zależności pomiędzy rodzajem deklarowanych zainteresowań przez młodzież akademicką KUL a wybieraniem, bądź odrzucaniem wartości. Największa liczba badanych deklarowała, że interesuje się przede wszystkim sportem. Drugą grupą pod względem liczebności były osoby interesujące się kulturą, a następnie psychologią. Najczęściej wskazywanymi wartościami preferowanymi przez badanych była miłość, rodzina, zdrowie, wiara w Boga. Natomiast wartościami odrzucanymi, bez względu na rodzaj posiadanych zainteresowań, była władza, wygodne życie, dobra materialne i pozycja społeczna. Istotne różnice nie dotyczyły ani najbardziej preferowanych, ani najczęściej odrzucanych wartości.

Dr Beata Komorowska z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (*Aktywność internetowa młodzieży jako wskaźnik wyboru i odrzucenia wartości*) omówiła wyniki badań empirycznych, których celem było odkrycie zależności pomiędzy poziomem aktywności młodzieży w Internecie a wyborem i odrzucaniem przez nią wartości. Na podstawie badań można stwierdzić, że występują niewielkie różnice pomiędzy hierarchią wartości preferowanych przez młodzież o wysokiej i niskiej aktywności internetowej. Im wyższa aktywność internetowa tym bardziej preferowane są wartości instrumentalne, dobra materialne i wygodne życie, a odrzucana wartość kontaktu z przyrodą, zdrowia i rozwoju duchowego. Internet bowiem skupia uwagę na tym, co „tu i teraz”, ukazując możliwość dokonywania zmian bez ponoszenia specjalnego wysiłku. Internet stanowi też wygodną przestrzeń dla jej użytkowników, pozwalając zrobić zakupy, obejrzeć film czy przeczytać książkę on-line.

Dr Adam Rychlik ze Społecznej Akademii Nauk z Łodzi (*Wybrane zachowania językowe a wartości uznawane przez młodzież*) w wykładzie seminaryjnym skupił uwagę słuchaczy na takiej rzeczywistości społecznej, jaką jest język, akcentując zależność pomiędzy nim a preferowanym przez jego użytkownika systemem wartości. Do specyfiki współczesnego języka zaliczył: zapożyczenia z języka angielskiego, inwazję języka młodzieżowego, skrótowość wypowiedzi, nowomowę oraz obecność wulgaryzmów i kolokwializmów. Osoby używające wulgaryzmami są bardziej agresywne i skłonne do przemocy. Dzieci posługujące się tzw. „brzydkimi wyrazami”

często sięgają po papierosy, alkohol i narkotyki. Zachowania językowe są zatem obszarem aktywności dzieci i młodzieży, na którym dokonuje się wstępna selekcja – akceptacja lub odrzucanie wartości.

Dr Barbara Lulek z Uniwersytetu Rzeszowskiego (*W poszukiwaniu dróg urzeczywistniania dobra dziecka. Pomiędzy współpracą a rywalizacją*) omówiła dwa typy postaw rodziców, dążących do urzeczywistniania dobra dziecka. Pierwszy z nich to podejmowanie współpracy z nauczycielami. Taka relacja służy konstruowaniu wspólnych rozwiązań. Powoduje wzajemne inspirowanie się w poszukiwaniu jak najlepszych dróg realizacji dobra dziecka. Druga postawa zaś to jedynie relacje przystosowawcze, podejmowane z konieczności lub obowiązku. W trakcie wykładu zostały również przytoczone wyniki badań empirycznych. Na ich podstawie można uznać, że z jednej strony rodzice deklarują dobro dziecka jako wartość niekwestionowaną, z drugiej zaś – nie wykazują gotowości do współpracy z nauczycielami w celu realizacji tego dobra. Brak powiązań pomiędzy poglądami rodziców a ich zachowaniem powoduje, iż deklarowane „dobra dziecka” stają się wartością „zawieszoną” i niezrealizowaną.

Mgr Marek Wojsa z Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego z Ostrowca Świętokrzyskiego (*Urzeczywistnianie odpowiedzialności w szkole zawodowej*) przywołał wartość odpowiedzialności, określaną jako „wewnętrzny system nawigacji.” Odpowiedzialność to cecha osób, które są gotowe do ponoszenia konsekwencji swoich czynów, wykonują należycie swoje zadania, można im ufać i na nich polegać. Czasem określa się niektóre zawody mianem szczególnie odpowiedzialnych, gdyż zaniedbania obowiązków zawodowych może mieć szkodliwie społecznie następstwa. Uczeń kształtuje w sobie odpowiedzialne zachowania w trakcie praktycznej nauki zawodu, będącej częścią środowiska wychowawczego, w której przebiega proces wychowania przez pracę. Warunkiem skuteczności zabiegów wychowawczych jest odpowiedzialna postawa nauczyciela. Jej przejawem jest profesjonalizm, sprawiedliwość, życzliwość i zrównoważenie emocjonalne. Uczeń zaś uczy się odpowiedzialnych postaw poprzez naprawianie popełnianych błędów, wykonywanie rad i poleceń przełożonych, przestrzeganie regulaminów i dbałość o powierzone mu mienie.

Dr Teresa Piątek z Uniwersytetu Rzeszowskiego (*Sztuka wydobywania człowieczeństwa – podstawowa wartość wychowania*) porównała proces wychowania do sztuki, dzięki której człowiek staje się człowiekiem. Misją nauczyciela jest więc coraz pełniejsze rozpoznawanie natury wychowanka, aby proces wychowania przebiegał „zgodnie z naturą ludzką.” Decydującą wartością w pracy wydobywania z człowieka jego człowieczeństwa jest

zaś człowieczeństwo nauczyciela. Dlatego też profesja nauczyciela jest często postrzegana w kategoriach misji i powołania. Świadczą o tym opinie studentów pedagogiki, którzy na pytanie o motywy wyboru zawodu nauczyciela odpowiadali, iż kierują się chęcią pracy z dziećmi, potrzebą przekazywania wiedzy i wartości oraz możliwością rozwoju własnych zainteresowań.

Książd dr hab. prof. KUL Adam Maj z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (*Preferowane i marginalizowane wartości lubelskich studentów – na przykładzie ich religijności*) przedstawił wyniki badań naukowych, zmierzających do rozpoznania związków pomiędzy religijnością studentów a ich wyborem wartości preferowanych i marginalizowanych. Preferowanymi wartościami, bez względu na stan religijności, są rodzina i miłość. Natomiast wartością marginalizowaną jest władza, rozumiana jako posiadanie i rządzenie, wygodne życie i kontakt z przyrodą. Można wysnuć wniosek, że studenci posiadają potencjał aksjologiczny, który może przynieść efekty w ich dojrzałym życiu.

Dr Urszula Gruca-Miąsik z Uniwersytetu Rzeszowskiego (*Ewolucja w hierarchii wartości młodzieży*) odniosła się do swej publikacji *Rozumowanie moralne młodzieży. Wybrane obszary i konteksty* i zamieszczonych w niej wyników badań. Ich celem była odpowiedź na pytanie: jaki jest poziom rozumowania moralnego młodzieży w danym okresie społecznym? Badania, przeprowadzone w roku śmierci Jana Pawła II (2015) oraz w katastrofy samolotu prezydenckiego (2010) wykazały, iż w owym czasie nastąpił wzrost rozumowania moralnego młodzieży polskiej. Wiele zaś szczegółowych informacji na ten temat można znaleźć w przywołanej książce.

Dr Mirosław Wątroba z Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Humanistycznej z Bielska-Białej (*Techniki wpływu społecznego jako narzędzia służące urzeczywistnianiu bądź relatywizowaniu wartości w obszarze pomocy społecznej*) podjął temat związany ze zjawiskiem manipulacji, występującym w obszarze pomocy społecznej. Problematyka manipulacji została uwyraźniona w postawionych pytaniach: czy wpisanie przez pracownika socjalnego „skłonność do nadużywania alkoholu” zamiast „alkoholizm” jest manipulacją, czy tylko operowaniem fachową terminologią? Czy wolno manipulować podczas wykonywania obowiązków zawodowych, by przyznać pomoc osobie rzeczywiście potrzebującej wsparcia, która jednak nie spełnia wymogów prawnych? W jaki sposób chronić osoby podatne na manipulację? Po manipulację może sięgać zarówno pracownik socjalny, jak i osoba korzystająca z pomocy społecznej. Rozwiązanie

tego niełatwego problemu wymaga podejmowania działań etycznych oraz edukacji w zakresie stosowanych technik manipulacji.

Dr hab. prof. UR Kazimierz Szmyd, dr Edyta Obodyńska oraz dr Hubert Sommer z Uniwersytetu Rzeszowskiego (*Kategoria życia i kondycja człowieka jako wartość edukacyjna*) wskazali na zagrożenia humanistycznej kondycji człowieka. O kryzysie wychowania człowieka w makroskali moralno-kulturowej świadczą chociażby takie określenia, jak: „arytmia egzystencji,” „spłaszczenie życia,” człowiek niezakorzeniony.” Większość ludzi nie rozumie świata, nie wie co się dzieje i dlaczego tak się dzieje. Szansą na powstrzymanie dążeń ku „zinstrumentalizowaniu” człowieka jest powrót do wartości transcendentnych i symbolicznych, chroniących humanistyczną kondycję ludzką.

Dr hab. prof. UR Aleksander Piecuch z Uniwersytetu Rzeszowskiego (*Rodzina – wartość nieprzemijająca – terenem urzeczywistniania wartości*), na tle różnych rozumień problematyki wartości, wyakcentował wartość rodziny, która w czasach nam współczesnych przeżywa głęboki kryzys. Osłabienie rodziny wpływa zaś na zaburzenie procesów socjalizacji młodego pokolenia, jego rozwój kulturowy i religijny. Rodzina chroni bowiem (urzeczywistnia) takie wartości, jak: zdrowie psychiczne i fizyczne, bezpieczeństwo, relacje emocjonalne, dziedzictwo kulturowe, więź z rodzicami czy systemy wartości. Ostatecznie zaś ma znaczenie nie tylko dla niej samej, lecz dla całego społeczeństwa.

Dr hab. prof. UP Krzysztof Kraszewski z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN z Krakowa (*Urzeczywistnianie wartości w rodzinach ziemiańskich*) zarysował sytuację rodzin ziemiańskich po II wojnie światowej, ukazując wyznawane przez nie wartości. Ideał ziemiański oparty jest na religii chrześcijańskiej i patriotyzmie. Rodziny ziemiańskie zachowały tradycję wolności, odporność na wynarodowienie, przywiązanie do kultury, pamięć krewnych i wyznawanych przez nie poglądach, świadomość posiadanego dziedzictwa. Jednak etos ziemiański nie jest znany szerszym kręgom społeczeństwa. Afirmowane wartości ziemiańskie mogłyby zaś stanowić wsparcie w procesie wychowania współczesnych pokoleń dzieci i młodzieży, narażonych na wszechogarniający relatywizm moralny. Utrata wartości ziemiańskich może bowiem nawet doprowadzić do zagubienia tożsamości narodowej i utraty państwowości.

Mgr Urszula Dworska z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN z Krakowa (*Urzeczywistnianie wartości w rodzinach wielopokoleniowych*) ukazała wartość rodziny wielopokoleniowej, opisując jej rolę w urzeczywistnianiu tego, co najbardziej cenne dla rozwoju charakteru i osobowości

człowieka. Po przytoczeniu definicji rodziny wielopokoleniowej zostały przedstawione wyniki badań, będące próbą odpowiedzi na pytanie: jakie tradycje i przez kogo są przekazywane w rodzinie wielopokoleniowej z terenu gminy Nowy Targ? I tak w rodzinach wielopokoleniowych przekazuje się dzieje rodziny, zwyczaje świąteczne i praktyki rodzinne, imiona, zawody, umiejętność posługiwania się gwarą. Rodziny wielopokoleniowe wnoszą zatem istotny wkład w zachowywanie najważniejszych wartości moralnych, duchowych i patriotycznych.

Dr Magdalena Barabas z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina (*Wartości deklarowane matek doświadczających przemocy w rodzinie*) postawiła pytanie o wartości rodziny uwikłanej w przemoc. Pozostawanie w takich związkach też jest motywowane wartościami – głównie dobrem dziecka. Jaką zatem funkcję pełnią wartości w obliczu aktów agresji i przemocy? Można przypuszczać, że wartości utrudniają lub uniemożliwiają przerwanie tej sytuacji. Analiza teoretyczna została uzupełniona wynikami badań struktury hierarchii wartości matek, doświadczających przemocy oraz rangi wartości moralnych w ich życiu. Najwyższe miejsce w hierarchii wartości zajęły wartości witalne i estetyczne, najniższe zaś – wartości święte. Pomimo takiego obciążenia jakim jest przemoc, kobiety te cenią takie wartości moralne, jak: dobro, uczciwość i miłość.

Dr Dorota Sikora z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina (*Karanie w wychowaniu – meandry rodzicielskiej miłości*) odniosła się do metod godzących w podstawowe prawo dziecka, jakim jest poszanowanie godności ludzkiej. Taką metodą jest kara cielesna, która poniża godność dziecka, zaburza poczucie bezpieczeństwa psychicznego, godzi w potrzebę miłości, zmniejsza poczucie własnej wartości, wyzwala poczucie niesprawiedliwości i bezsilności oraz nienawiści do sprawcy działania. Fizyczne karanie dostarcza bitym dzieciom modelu zachowania. Kary cielesne są jednak nadal uważane za metody przydatne w procesie wychowania. Potrzebna jest zatem ciągła pedagogizacja rodziców tak, aby nie uciekali się do stosowania kar, lecz budowali relacje rodzinne oparte na poszanowaniu godności młodego człowieka.

Mgr Katarzyna Myśliwiec z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN z Krakowa (*Odpowiedzialność rodziców za kształtowanie postaw dziecka – obywatela społeczeństwa informacyjnego*) poruszyła problematykę kształcenia przez rodziców kompetencji i umiejętności swoich dzieci, potrzebnych do korzystania z komputera w środowisku pozaszkolnym. Wpływ cyberprzestrzeni na młode pokolenie jest przecież wszechstronny. Media wprowadzają w świat wartości, kształtują postawy moralne, upodobania

i potrzeby, charaktery i motywy działania. Obowiązkiem rodziców jest zatem dobór przekazów medialnych i ograniczenie kontaktu z antywartościami. Wyniki badań opinii rodziców na temat ich roli w przygotowaniu dzieci do poruszania się po świecie wirtualnym świadczą o tym, iż rodzice nie są jednak skuteczni w kształtowaniu postaw i nawyków dziecka, korzystających z nowoczesnych technologii komputerowych.

Wygłoszone na XI Bieszczadzkim Seminarium Naukowym referaty zostały opublikowane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego w dwutomowym dziele zbiorowym: *Wartości w pedagogice. Rodzina i szkoła środowiskami urzeczywistniania wartości* oraz *Wartości w pedagogice. Urzeczywistnianie wartości* pod redakcją naukową Waldemara Furmanka i Agnieszki Długosz. Książki te mogą stanowić przyczynek do pogłębionych analiz problematyki pedagogicznej z perspektywy zagadnień aksjologicznych.